

"אקדומי פורענותא לא מקדימין"

וכבר היה ר"ג ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך ושמעו קול המונה של רומי מפלטה [ברחוק] מאה ועשרים מיל והתחילו בוכין ורבי עקיבא משחק אמרו לו מפני מה אתה משחק אמר להם ואתם מפני מה אתם בוכים אמרו לו הללו כושיים שמשתחווים לעצבים ומקטרים לעבודת כוכבים יושבין בטח והשקט ואנו בית הדום רגלי אלהינו שרוף באש ולא נבכה אמר להן לכך אני מצחק ומה לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה שוב פעם אחת היו עולין לירושלים כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים התחילו הן בוכין ור"ע מצחק אמרו לו מפני מה אתה מצחק אמר להם מפני מה אתם בוכים אמרו לו מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה אמר להן לכך אני מצחק דכתיב ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן יברכיהו וכי מה ענין אוריה אצל זכריה אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני אלא תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה באוריה כתיב לכן בגללכם ציון שדה תחרש [וגו'] בזכריה כתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת בלשון הזה אמרו לו עקיבא ניחמתנו עקיבא ניחמתנו: מסכת מכות דף כד/א,ב

(ה) ונהגו כל ישראל בזמנים אלו להתענות בשלשה עשר באדר זכר לתענית שהתענו בימי המן שנאמר (אסתר ט') דברי הצומות וזעקתם ואם חל שלשה עשר באדר להיות בשבת מקדימין ומתענין בחמישי שהוא אחד עשר אבל אחד מארבעה ימי הצומות שחל להיות בשבת דוחין אותו לאחר השבת חל להיות בערב שבת מתענין בערב שבת ובכל הצומות האלו אין מתריעין ולא מתפללין בהן תפלת נעילה אבל קורין בתורה שחרית ומנחה בויחל משה ובכולן אוכלים ושותין בלילה חוץ מתשעה באב: (ו) משיכנס אב ממעטין בשמחה ושבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור לספר ולכבס וללבוש כלי מגוהץ אפילו כלי פשתן עד שיעבור התענית ואפילו לכבס ולהניח לאחר התענית אסור וכבר נהגו ישראל שלא לאכול בשר בשבת זו ולא יכנסו למרחץ עד שיעבור התענית ויש מקומות שנהגו לבטל השחיטה מראש החדש עד התענית: רמב"ם תעניות ה'

אור שמח

הלכה ו - ושבת שחל ט' באב להיות בתוכה כ' :

בירושלמי תשעה באב שחל בשבת שתי השבתות מותרין וכן מוכרח מגמרא דילן דמותיב ר' המנונא בחמישי מותרין מפני כבוד השבת, אילימא לכבס וללבוש מאי כבוד שבת איכא אלא לאו לכבס ולהניח כו' השבת כולה אסורה. ולוקמה דמיירי שחל להיות תשעה באב בשבת ומותר לכבס וללבוש בשבת דבאופן זה אסור כל השבת דרק להניח אחר תשעה באב לרב נחמן. ועל כן דאם חל בשבת אין לשבוע זה דין שבת שחל תשעה באב להיות בתוכה כיון דהתענית הוא ביום ראשון,

ויתכן שלזה גם כן כוון רבינו בתשעה באב עצמו שחל להיות בשבת אינו מחסר כלום שאף בערב שבת אינו מונע מתבשילין. ובזה א"ש הא דאמרו פרק קמא דמגילה על משנתינו דתשעה באב מאחרין ולא מקדימין, משום אקדומי פורענותא לא מקדימין. ולא אמר משום דשריפתו היה בעשירי. ור' יוחנן אמר אילו כו' קבעתיו בעשירי דכן משמע מסידור הירושלמי דזה הטעם למשנתנו עיין שם במגילה ובפ"ד דתענית

ולפי זה נפקא מינא לדינא דאם חל להיות בשבת אם משום טעם דנשרף בעשירי והוי כקבעוהו בעשירי אם יהיה תשיעי בשבת. אם כן השבוע שאחר תשעה באב יהיה דינו כשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכה למ"ד דאחריו אסור ולטעמא דאקדומי פורענותא לא מקדמינן הוי בתורת דיחוי שיום עשירי אינו זמנו לכן מותר לאחריו לכולי עלמא ודו"ק.

וכפי הנראה דרך במקדש ראשון יליף מקראי דנשרף רובו בעשירי, אבל מקדש שני נשרף בתשיעי, ולכן השתא לא קבעו רק על מקדש שני וכמו דאמרו בגמרא דילן דבתשעה לחודש הובקעה העיר בבית ראשון ואפילו כן לא קבעו חכמים עליו תענית רק ביי"ז שהובקעה בשני ולכן לא אמר בתלמודין הטעם דמשום הכי נדחה לאחר שבת משום דנשרף בעשירי דבבית שני לא נשרף בעשירי, ור"י אמר על אותו דור שבמקדש ראשון אי הוינא התם כו'.

וירושלמי לטעמיה דקלקול חשבונות יש כאן וגם בבית ראשון ושני הובקעה העיר ביי"ז בתמוז וגזרו גם על בית ראשון לחודיה, ובגמרא דילן אמרו דמשום כן בתשעה באב חמור משום דהוכפלו בו הפורעניות ולכן השלוחין יוצאין. ולפי זה א"ש מה דלא גזרו להתענות יום שלם רק בתשעה באב. ובי"ז בתמוז לא הובקעה העיר רק בשני. אבל ירושלמי לטעמיה דקלקול חשבונות הוא וגם ביי"ז בתמוז הוכפלו הפורעניות לכן פריך בתענית בירושלמי מפני מה לא גזרו להתענות אף בלילה כמו בתשעה באב, וזה שאמר מפני מה לא קבעו אותו תענית כיון שהיו בו חמש פורעניות וגם הוכפלו מפני מה אין מתענין מעת לעת ומשני כו' וריב"ל משני מפני שכל דברים של י"ז בתמוז חזרו בבית שני, אבל של תשעה באב לא חזרו כמו שנגזר על אבות שלא יכנסו לארץ והשכינה כו' ור' לוי ממשני מפני שאין מאוד עיניו של אדם חוזר עד לאחר מ' יום לכן לא קבעו תענית לילה ויום מתחילת התקנה וכן חמשה ענויים כתיב הנזר בחמישי זה הפירשות מתשמיש ורחיצה, ורק בתשעה באב ולא בשאר צומות ועיין רמב"ן ותשב"ץ ח"ב סימן רע"א ודו"ק:

והנה לפי מה שכתב המבי"ט בקרית ספר דבשבת מעת לעת לילה ויום אסור מן התורה להתענות, אבל ביום בלבד אינו אסור מה"ת ולכן מותר להתענות תלמיד חכם בשבת יתכן לומר דמשום הכי רצה רבי לעקור רק תשעה באב שחל בשבת ולא י"ז בתמוז הקודמו דחל גם כן בשבת, משום דתענית תשעה באב נדחה מן התורה שמעלי"ע אסור להתענות מה"ת לכן סבר הואיל ונדחה ידחה, אבל שאר צומות דהתענית הוא רק ביום ומותר מה"ת לתענות בשבת ולא נדחה תעניתו דבר תורה ולכך מתענין למחר. ונרא דזה טעם שהביא הבית יוסף בשם אבודרהם דאלו חל עשרה בטבת בשבת היו מתענין משום דכתיב בעצם היום וכו' וזה משום דתענית יום לבד אינו אסור דבר תורה ולכן היו יכולים להתענות בשבת ודו"ק [ובדברי האבודרהם הנ"ל יש לישב מה דבעי בגמרא בסוף בכל מערבין בר בי רב דיתיב בתעניתא במעלי שבתא מהו לאשלומי. ולא בעי בתענית צבור שחל בערב שבת, משום דכל הד' צומות לא מצי לחול בערב שבת רק בעשרה בטבת ואיהו גופיה דחי שבת מכש"כ שמשלים בערב שבת התענית. ומזה לקח האבודרהם]. והנה נראה לומר עוד בדעת ר' יוחנן שהבית נשרף בעשירי, משום דבאמת אמרו בעו"ג נ"ב דעל כלי שרת באו פריצים וחללוה וכן הכא נמי כיון שנשרף הבית נפקע קדושתו ותו הי' נשרף בית של חול משום דבאו פריצים וחללוה, אבל ר' יוחנן סבר דקדושת הבית קיים אף בחורבנו וכרבינו דהמקריב בזמן הזה חייב בזבחים ק"ז אם כן עיקרו נשרף בעשירי ודו"ק:

הלכות תענית תשעה באב

התחלת הצום בשקיעה 19:44

בתענית זו אנו מחויבים בחמשה עינויים, ניתן לומר ה"מקבילה" מתקנת חכמים לצום יום הכיפורים שהוא מהתורה.
א. חל איסור נעילת נעלים בהגדרתם ההלכתית – נעלים שבהם יש מרכיב של עור, בין בסוליה ובין בגפה בכל צורה שהיא.

ב. איסור אכילה ושתייה - מכניסת התענית ועד לצאתה.

ג. איסור רחיצה - כולל הושטת הידיים מתחת למים. בבוקר נוטלים ידיים עד לקשרי –סוף – האצבעות בלבד.

ד. איסור סיכה - מריחת שמנים או כל חומרים אחרים להזנת העור

ה. קירבה אל אשתו – אסורה בתענית מכניסתה ועד צאתה.

סיום הצום יום א' בצאת הכוכבים 20:03

ערב תשעה באב שחל בשבת

- בכל יום שאין אומרים בו תחנון אין אומרים גם במנחה שלפניו. בתשעה באב לא אומרים תחנון לכן אין אומרים "צדקתך צדק" במנחה של שבת.

- בדרך כלל בסעודה המפסקת ממעטים בתבשילים ובמאכלים, בשבת זו סעודה שלישית היא הסעודה המפסקת ועל כן אוכל ושותה כל מה שירצה בסעודה זו אפילו כסעודת שלמה המלך.

- יש להקפיד לסיים סעודה זו לפני השקיעה: בשעה 19:43. על מנת שיהיה זמן לפני השקיעה לסדר שולחן ולצחצח שיניים.

- בתפילת ערבית אומרים "אתה חוננתנו" כבכל מוצאי שבת.

- הבדלה: אין מבדילים במוצ"ש מכיוון שהבדלה טעונה כוס. אין מברכים על הבשמים מכיוון שזה תענוג והנאה ובפרט שמטרתם החזרת הנפש היתרה. רק כשרואה נר מברך עליו: "בורא מאורי האש".

- ביום ראשון בערב, במוצאי הצום מבדיל ומברך: "בורא פרי הגפן" ו"המבדיל בין קודש לחול".

- נשים שלא התפללו ערבית אסור להם להבעיר אש וכו' עד שיאמרו "ברוך המבדיל בין קודש לחול".

- מכיוון שאסור להכין מקודש לחול מאחרים את תפילת ערבית במוצ"ש - ליל תשעה באב. כדי שיתאפשר להחליף נעליים לנעלי בד (אחד מ 5 העינויים) ולקחת את ספר הקינות. לאחר השקיעה - ב 20:20 - יאמר "ברוך המבדיל בין קודש לחול", יחליף נעליו לנעלי בד וילך עם ספר הקינות לתפילת ערבית בבית הכנסת.

שאר הלכות תשעה באב - כבכל השנים.

סיום הצום ביום ראשון בשעה 20:03.

נהגו לברך את הלבנה לאחר התענית כלבנה עצמה שהיא בחידושה, כך היא תקוותו של עם ישראל להתחדשות ולגאולה שלימה בב"א.